

Daniela-Luminița IVANOVICI *

PARADISUL TERESTRU ȘI RAIUL CERESC ÎN MITOLOGIA ROMÂNEASCĂ¹

THE EARTHLY PARADISE AND CELESTIAL HEAVEN IN ROMANIAN
MYTHOLOGY

Abstract: This paper analyses the various depictions of heaven in Romanian mythology. I have divided my article in three sections. The first contains a short terminological dissection of the ancient Greek and Roman usage of the term “paradise”; the main theme of the second section is the earthly paradise, its creation and appearance. This mundane paradise was opened to all, the people came for advices to the two demiurges, “Fârtatul” and “Nefârtatul”. But after the rising of the “Nefârtat” against the “Fârtat”, the Paradise was taken from earth and placed in the ninth heaven. This heaven was closed to humans, and entrance was only permitted to the good souls. The depiction of this heaven is the main topic of the third section.

Keywords: garden, cosmology, earthly paradise, cosmic tree, rainbow`s path, Milky Way

*

1. Analiză terminologică

Termenul „rai” este de proveniență slavă (având aceeași formă), fiind sinonim cu grecescul „παράδεισος” și cu latinescul „paradisus”. Ctesias și Xenophon sunt primii care îl folosesc în scrierile lor, probabil împrumutându-l de la perși (*pairidaiza*). El desemna un parc înconjurat de ziduri care avea multe surse de apă. Scriitorii greci din secolul IV î.Hr. folosesc „παράδεισος” doar cu sensul de parc regal. „Paradisus” la romani era un termen general folosit pentru a denumi

---

* Doctorandă în anul III, în cadrul Școlii Doctorale „Isidor Todoran”, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, sub coordonarea Pr. Prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb; asistent-cercetător în cadrul Institutului de Lingvistică „Sextil Pușcariu”, Academia Română, filiala Cluj-Napoca; ivanovicidanielaluminita@yahoo.com.

¹ Această lucrare a fost sprijinită prin proiectul Ministerului de Cercetări și Inovării, CCCDI - UEFISCDI, număr proiect PN-III-P1-1.2-PCCDI-2017-0326 /49 PCCDI, în conformitate cu PNCDI III.

suprafețele de pădure plantate de oameni. La Arrian este întrebuințat și în sensul de loc liniștit, cu temperaturi potrivite; altele îl vedem utilizat pentru un mormânt privat ce era bine îngrijit. Se observă că, pentru cei ce nu proveneau din spațiul grec, „παράδεισος²” avea doar un înțeles pur mundan, în timp ce în spațiul ebraic a început să capete accente metafizice. Sinteza celor două sensuri a fost făcută de creștinism, el denotând atât locuri de pe pământ pline de frumusețe, cât și Edenul biblic³.

Credința în existența unui spațiu special unde mergeau sufletele celor adormiți, localizat uneori pe pământ, altele într-o dimensiune separată de cea a muritorilor, se găsește și la grecii antici. Câmpiile Elizee, denumite și Insulele Fericirilor, erau poziționate de Homer la capătul vestic al pământului, udate de Okeanos, un spațiu „fără zăpadă, fără furtuni puternice, chiar și fără ploaie⁴”. Hesiod face referire în „Munci și zile” la viețuirea lui Ahile și Diomedee pe aceste insule, ca răsplată pentru faptele eroice din războiul troian. Aici era o veșnică primăvară, locuitorii petrecându-și timpul în întreceri atletice și muzicale, iar când oboseau, se odihneau la umbra lămâilor⁵. În „Câmpia Sosirii” are loc judecata sufletelor de către cei trei judecători, Minos, Radamanthus și Eakos, ele fiind trimise fie în Tartar, fie pe Insule⁶.

2. Fărtații și paradisul terestru

În credința populară, Dumnezeu și diavolul sunt primele făpturi, existența lor fiind considerată de la sine înțeleasă și sine qua non. Dar cum au apărut cei doi? Zămislirea lui Dumnezeu prin sine însuși sună ciudat: „Dumnezeu S-a iscat de la sine prin duh și foc”, adică din materie și energie. „La început era doar apă și întuneric, uneori aer, văzduh. Drept în mijlocul mării s-a făcut un vârtej de spumă și din acela s-a făcut Dumnezeu și îndată chiar din aceeași spumă și-a sucit Dumnezeu o lumânare – căci era întuneric peste tot. Din spumă a ieșit apoi Necuratul⁷”. O altă

² Grădinile reginei legendare Semiramis sunt numite astfel de Diodorus Siculus: „Semiramis a ajuns la muntele numit Bagistan, și-a ridicat tabără lângă el și a ridicat o grădină (παράδεισον) de douăsprezece stadii...”. Cf. DIODORUS, *Diodorus of Sicily. Books I and II, 1-34*, vol. 1, coll. *Loeb Classical Library* 279, trad. Charles Henry Oldfather, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, p. 393.

³ Dimitris Kyrtatas, „Παράδεισος (Paradise)”, în: *A History of Ancient Greek: From the Beginnings to Late Antiquity*, A.F. Christidis (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 2007, pp. 1137–1138.

⁴ Peter Jones, *Homer's Odyssey: A Companion to the English Translation of Richmond Lattimore*, Southern Ill. University Press, 1988, p. 101.

⁵ HESIOD, *Theogony. Works and Days. Testimonia*, coll. *Loeb Classical Library*, ediție de Jeffrey Henderson, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts); London, 2006, pp. 101–102.

⁶ P. JONES, *Homer's Odyssey*, p. 66.

⁷ Tudor Pamfile, *Povestea lumii de demult*, Paideia, București, 2002, p. 48.

legendă culeasă din Vâlcea spune: „Dumnezeu, cică, s-a născut din aer, în întuneric, ca și cariul din lemn. Dumnezeu ședea pe întuneric și se întreba: Ce-o fi prin întunericul ăsta? Și din gândul lui a ieșit Tartorul îl bătrân⁸”. Se observă că, chiar și în situația în care Dumnezeu se iscă pe sine însuși, și apoi pe diavol, la geneza loc concură anumite elemente preexistente⁹: duh, aer, apă, foc. În concepția românească, haosul primordial, orice componentă stihială ar avea, nu sugerează vidul, nici creația din nimic. Haosul¹⁰ e reprezentat sub forma apelor primordiale ce plutesc înnegurate, asemeni unor nori și penumbre: „cică dintru început nu era pământ, soare, lună și stele, nici lumină ca acuma, ci încotro te-ai fi întors și te-ai fi uitat, era numai o apă tulbure, care plutea ca un nor, încolo și încoace¹¹”; „întâi și-ntâi, când nu era pământul făcut, era numai stei de apă și nu se vedea pământ pe nicăieri, doar numai apă și apă și încolo nimic¹²”.

Raiul este primul loc în care Fârtații¹³ s-au oprit atunci când au început să creeze lumea. El era o bucată de pământ ce se afla la rădăcinile arborelui cosmic¹⁴ și

---

⁸ Octav Păun, Silviu Angelescu, *Legende populare românești*, coll. *Colecția Lyceum* 254, Albatros, București, 1983, p. 92.

⁹ Romulus Vulcănescu și Mircea Eliade fac distincție între precosmogonie (antegonie) și cosmogonie. Precosmogonia se referă la starea inițială de „haos”, care era compusă din proto-materie aptă să se transforme în materie cosmică. Prin creație, o parte din această protomaterie s-a transformat în materie propriu-zisă, sau, după cum apare în folclorul popular, în „stihiiile lumii”. Creația ex nihilo nu are niciun suport în fondul mental românesc, omul satului arhaic neavând noțiunea de „infini”. Nu numai că gândirea lui nu recunoaște și nu lucrează cu infinitul, dar nu-l acceptă nici ca sentiment. Cf. Lucia Afloroaei, *Mitul cosmogonic: variante românești și interpretări actuale*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009, p. 263.

¹⁰ După crearea pământului, haosul nu dispare total: „pământul a fost și a rămas de la începutul lumii înconjurat de apele primordiale ale Haosului, el se află deci la nesfârșit în suspensie în aceste ape...pământul e înconjurat de apă, și deasupra noastră și sub noi e tot apă”. Elemente precosmice: haosul (apele primordiale), pământul în prefigurarea lui inițială și tenebrele. Cf. Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987, pp. 220–221.

¹¹ Florian Marian Simion, *Înmormântarea la români: studiu etnografic*, Saeculum, București, 2000, p. 40.

¹² Gheorghe F. Ciușianu, *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă*, coll. *Academia Română. Din viața poporului român*, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, București, 1914, p. 18.

¹³ În privința provenienței numelor, R. Vulcănescu, consideră că termenul de fârtat, în sensul de „fraternitate”, ar proveni din substratul dac, fiind o traducere în latina vulgară din provincia Dacia a termenului autohton „frate”. Gh. Ivănescu ar fi un cuvânt prelatin, de tip indoeuropean, probabil „brater”. Ar fi vorba despre o fraternizarea rituală, cu vechi rădăcini balcanice, care ar proveni din vechea religie geto-dacă, privită ca fiind o anticipație precreștină la daci. Ca argumente sunt aduse legende din zona balcanică și mediteraneeană unde e vorba despre conlucrarea cosmogonică a doi frați – mitul zeilor gemelari. De aici iau naștere două tipuri de dualism: demiurgic, cele două puteri fiind în unitate indisolubilă și

care a fost prelucrat de Fârtat și transformat în loc de odihnă. În timp ce pământul creștea și se împodobește cu dealuri, munți și păduri, Raiul stătea ascuns sub un brad¹⁵, aflat pe o mână de pământ dintr-un vârful al Carpaților. Această legendă stă la baza localizării Raiului în munți. Datorită așezării strategice a Raiului, comunicarea dintre oameni și Fârtați avea loc des și față către față, iar intrarea în Rai se făcea mult mai lesne. Era necesar doar ca cineva să cunoască toate „cărăruicile Raiului” care se opreau la „Gurile Raiului” ce erau situate pe plaiuri¹⁶.

Localizarea terestră a raiului și a Iadului este tema de maximă atracție a *Vieții Sfântului Macarie Ramleanul*. Paradisul este situat la capătul pământului, protejat fiind de două ziduri și păzit de heruvimi tocmiți de Dumnezeu pentru ca „să nu îndrăzniască nimeni a mai trece înlăuntru¹⁷”. În *Pomenirea Sf. Macarie* există un al doilea tip de Rai, liturgic prin excelență, conceput în jurul izvorului de viață, pregătit pentru cei drepecți la sfârșitul lumii. Acest Rai în expectativă este așezat pe pământ, terestrialitatea sa fiind evocată prin apelul la comparații și alegorii: „Șă eși din izvor lumină de strălucia șă socotim în 4 părț[i] de pământ ale lumii șă nu sufla[u] vânturile de pe la noi, ci într-alt chip suflau. Șă ceriul despe apus era verde

---

participând armonios la perfecționarea continuă a lumii create, în acest scenariu teogonia neevoluând în teomahie; dualism antagonic: perechea sacră conlucrează în chip tensionat, dezacordul existent conducând la apariția imperfecțiunilor din lumea creată. Totodată, teogonia evoluează în teomahie fratricidă. Cf. R. Vulcănescu, *Mitologie română*, pp. 224–225.

¹⁴ Reprezintă un alt simbol al copacului vieții. Mituri privind arborele cosmic întâlnim în folclorul haitian, indian, chinezesc, japonez și siberian. Hindușii și scandinavii își imaginau lumea ca pe un arbore sacru ce a apărut dintr-o sămânță a arborelui cosmic. Se credea că arborele cosmic își are rădăcinile în Lumea de Dincolo și ramurile în străfunzimile cerului. Din această cauză era socotit atât ca fiind natural, cât și supranatural, aparținând pământului, dar în același timp fiind străin de el. Pentru a intra în legătură cu copacul, sau pentru a trăi în el, era necesară o regenerare sau renaștere. În multe povești epice, eroul moare într-un astfel de copac, iar apoi renaște. Se mai credea că arborele cosmic șoptește povestea trămoșilor, și a recunoaște copacul însemna să își cunoști scopul vieții. Cf. Judith CREWS, „Forest and tree symbolism in folklore”, în: *Unasylva*, 54, 213 (2003), p. 42.

¹⁵ Din perspectivă mitologică, romanii îi conferă bradului câteva ipostaze. Romulus Vulcănescu identifică trei ipostaze arboricole: arbore cosmic propriu-zis, arbore ceresc și arbore al vieții. Uneori arborele ivit din apa primordială facilitează apariția ființei umane, altele Arborele Cosmic, Pomul Vieții Veșnice este considerat ca fiind bradul. Conform legendei cosmogonice, oamenii au fost zămisliti de divinitate din frunzele arborelui ivit din apa primordială, din „apa cea mare, după ce Dumnezeu a aruncat baltagul: „de pe pomul cel mare a căzut carne pe pământ și din frunzele arborelui s-au făcut oamenii. Așa a făcut Dumnezeu lumea și oamenii”. În alte culturi, frunzele sunt un simbol al fericirii și belșugului: „Un buchet sau un mănunchi de frunze înseamnă ansamblul unei colectivități unite într-o singură faptă și într-un singur gând”. Cf.

¹⁶ R. VULCĂNESCU, *Mitologie română*, pp. 363–364.

¹⁷ Timotei OPREA, *Rai și iad în cultura populară românească: file dapocalips (sec. XVIII - XIX) J*, Alpha MDN, Buzău, 2005, p. 69.

ca prajina, iară despe răsărit ca trestia”. Ideea Raiului ca loc pregătit dreptilor, în care specifică este așteptarea, ca atitudine spirituală manifestată prin rugăciune, este reliefată la nivelul textului de momentul în care pelerinii descoperă „biserică mare, de cristal șă în mijlocul ei ca un chip de sărtve[l]nic șă ieșe ca laptele, cât zicem că e lapte. Șă bărbat[i] infricoșat[i] sta[u] împrejurul apei aceia cântând cântări ingearești¹⁸”.

Accesibilitatea Raiului și localizarea lui pe pământ s-a datorat buneii înțelegeri ce a existat între Fărtați, relația lor constituind un „model de viață cosmică” pentru toate făpturile. Ridicarea Raiului la cer s-a produs din pricina luptei declanșate între Fărtaț și Nefărtaț. Ultimul a încercat să ia locul fratelui său, în acest scop fiind ajutat de făpturile imperfecte pe care le-a creat¹⁹ pentru a concura și a-l imita pe Fărtaț. Ultimul, când a văzut revolta Nefărtațului, a ridicat mâinile și l-a blestemat : „Nelegiuitule, să te înghită negrul pământ. Să zaci în străfundurile lui întemnițat, până la capătul lumii”, vorbele fiind însoțite de fulgere care l-au lovit pe Nefărtaț și pe toți aliații lui, doborându-i din cele nouă ceruri. Îngerii care au căzut împreună cu stăpânul lor s-au transformat în făpturi negre, lipsite de lumină și frumusețe. Ajuns în „fundul pământului”, Nefărtaț și-a întocmit o oaste opusă celei îngerești, membrii ei fiind numiți în poveștile populare vameși ai văzduhului²⁰ sau iezmelele pământului. Ca urmare a acestei răzvrătiri, Raiul a fost închis și interzis tuturor, inclusiv oamenilor. Aici nu se mai putea pătrunde decât prin moarte, Raiul deschizându-se sufletelor bune care nu s-au lăsat înșelate de Nefărtaț. Înainte de a ajunge aici, sufletele trebuiau însă să treacă prin vămile văzduhului²¹.

Există și o altă versiune privind urcarea Raiului în cer, care se petrece în mai multe etape, ea fiind concomitentă cu apariția „cerurilor suprapuse” ce corespund ramurilor arborelui cosmic, în cazul nostru, bradul. Motivul acestei separații o reprezintă păcatele și disprețul oamenilor. În acest context apare ideea înstrăinării Fărtaților față de creație, iar mai apoi unul față de celălalt, evenimente ce au loc în același timp cu înmulțirea greșelilor oamenilor. Odată ce Raiul a ajuns în cel mai îndepărtat cer, doar oamenii buni și drepti puteau să ajungă în el. Existau doar trei

¹⁸ T. OPREA, *Rai și iad în cultura populară românească: file de apocalips (sec. XVIII - XIX)*, p. 70.

¹⁹ Nefărtațul în legendele populare nu are putere creatoare; atunci când e trimis de Fărtaț pentru a aduce din ape „sămânța de pământ”, el nu o poate lua decât în „numele Domnului”, ceea ce evidențiază disimetria profundă dintre puterea divină și cea demonică. Cf. L. AFLOROAEI, *Mitul cosmogonic: variante românești și interpretări actuale*, p. 188.

²⁰ În satul Văceni din Teleorman, printre obiectele folosite în cadrul ritului funerar se numără și un ban, care e de obicei găurit și legat de degetul decedatului cu ață roșie pentru a putea plăti la vamă. Cf. Gabriel TOMA, „Reprezentări tanatologice în spațiul românesc și în cel mexican: o abordare transdisciplinară”, p. 189.

²¹ R. VULCĂNESCU, *Mitologie română*, p. 365.

drumuri, extrem de greu de străbătut: calea curcubeului²², cea mai dificilă, fiindcă apărea după ploaie și se menținea puțin; calea laptelui, un drum în spirală pe apa Duminicii, plin de hârtoape, prăpăstii, deșert și monștrii; ultima cale era cea a urcării arborelui cosmic, care era de cele mai multe ori fără izbândă.

2. Raiul din „al nouălea cer” în gândirea populară

Înainte de mutarea lui în cer, Raiul avea înfățișarea unei imense grădini, dominată de arborele cosmic (bradul) ce era plin de o mulțime de fructe. Pe pajiste se aflau animale fantastice, mii de păsări și izvoare; în acest peisaj idilic Fărtații se plimbau și meditau la lucrurile pe care urmau să le creeze; din când în când se așezau la masă și mâncau puțin, mesele punându-se și strângându-se singure. Când se simțeau osteniți, cei doi se odihneau la umbra arborelui cosmic.

După ce Raiul a dispărut din mediul terestru și a fost așezat în al nouălea cer²³, și-a menținut aspectul de grădină, însă apar și elemente noi, cum sunt „curțile și palatele lui Dumnezeu”. În mijlocul palatului se află „jețul de aur scris” pe care Dumnezeu va sta la judecată. Tot aici se află „căldărușa de botez” și „toiagul de argint” după care râvnește diavolul, și pe care a încercat să le fure²⁴. Raiul e plin de copaci care fac poame „mai dulci ca mierea”, în ei odihnindu-se o mulțime de păsări „cu viers atât de minunat...de-ți fermecă mințile”. Întreaga grădină e acoperită de un covor verde plin de flori și presărat cu pâraie cu apă rece și limpede „ca lacrima”. Roadele copacilor nu se termină niciodată; atunci când un fruct e cules, crește imediat altul în locul lui.

În mijlocul Raiului se găsește un munte de sticlă, cu vârful acoperit de verdeață. Aici pot urca doar aceia cărora îngerii le aruncă o scară²⁵ de aur pe care se

---

²² În mitologia românească, drumul curcubeului este și drumul balaurilor, atunci când merg să bea apă. Din această cauză, atunci când e personificat, curcubeul devine zmeu, balaur sau sorb. Apa din care bea curcubeul are puterea de a transforma o fată în băiat și viceversa. Privăvara, curcubeul are funcții oraculare, căci dacă are culori limpezi, înseamnă că va fi un an îmbelșugat. Din contră, dacă ele sunt tulburi, e semn de secetă. Cf. Victor KERNBACH, *Dictionar de mitologie generală*, Editura Stiintifică și Enciclopedică, București, 1989, pp. 127, 156. Și Gheorghe VLĂDUȚESCU, *Filosofia legendelor cosmogonice românești*, Minerva, București, 1982, p. 92.

²³ În gândirea populară, cerul e compus din mai multe straturi, de obicei șapte sau nouă, omul fiind nevoit să le străbată pe toate pentru a atinge desăvârșirea. Primul strat este locuit de forțele văzduhului (fulgere, ploaie etc) și de făpturi malefice care încearcă să îl rănească pe om. Spațiul se purifică odată cu ascensiunea din ce în ce mai mare; ființele malefice sunt înlocuite de sfinți și îngeri. Cf. Stela NIKULA, „Despre îngeri...puțin altfel”, în: *Izvorul. Revistă de etnografie și folclor*, 27 (2006), p. 18.

²⁴ R. VULCĂNESCU, *Mitologie română*, pp. 365–366.

²⁵ Scara, puntea cerească, copacul, turnul sau culprea reprezintă ipostaze ale axis mundi ce susține universul și intermediază comunicarea dintre diversele lui dimensiuni. A se vedea:

află „lumini ca niște stele”. Locuitorii Raiului sunt îngerii, sfinții și arhanghelii, precum și „sufletele celor buni”. Ei își petrec timpul așezați la mesele întinse sub copaci, sau pe iarbă, și peste tot domnește buna măsură, căci „toată lumea petrece, dar fără să bea și să mănânce ca la praznicele noastre, până-și uită oamenii de ei”. Motivul „agapei divine” apare și în colinde, cum este „Furarea astrelor”. Raiul e reprezentat ca spațiul „unde-s mese-ntinse / și făclii aprinse”, care așteaptă „suflete bune” să se așeze la ele²⁶. În acest peisaj idilic apare uneori și Domnul Iisus Hristos, care umblă într-o trăsură, iar copiii „când Îl văd, fug în calea Lui, că le dă daruri frumoase și le vorbește blând”. Maica Domnului e descrisă fiind înconjurată de mame cu care vorbește despre copiii lor, în timp ce Dumnezeu stă la sfat cu îngerii în palatele Lui, neuitând să se uite din când în când și pe pământ²⁷.

În Muntenia, Raiul este un loc în care Dumnezeu e personajul principal, bucurându-se de laudele tuturor și bucurându-i pe toți. Sufletele sunt grupate în mai multe cete, de obicei în jurul unui strămoș care s-a evidențiat prin viața evlavioasă. În cazul în care cineva a murit fiind supărat pe un alt semen, acesta nu se va putea revedea cu el.

Poarta Raiului e păzită fie de doi îngeri, fie de doi arhangheli înarmați cu săbii, care îi lasă doar pe cei drepti să intre. Uneori, sfântul Petru e reprezentat ca păzitor al intrării în Rai, având un mănunchi de chei în mână. Prin Rai curge Apa Duminicii. Drumul ce duce spre lumea cealaltă se bifurcă²⁸ la un moment dat în două, cel din stânga ducând în iad, iar cel din dreapta în Rai. Categoriile care intră în Rai: punciile, care arată la fel ca îngerii și stau lângă tronul Sfintei Treimi; bătrânii care s-au pocăit de păcate, fete, femei și bătrâne ce și-au petrecut viața muncind și feciorii nevinovați²⁹.

Andrei CORNEA, *Mentalități culturale și forme artistice în epoca romano-bizantină*, coll. *Curenți și sinteze* 41, Meridiane, București, 1984, pp. 212–214; Andrei OIȘTEANU, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, Editura Minerva, București, 1989, p. 151.

²⁶ A. OIȘTEANU, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, p. 21.

²⁷ Marcel OLINESCU, *Mitologie românească: cu desene și xilografuri de autor*, Saeculum I.O., București, 2001, pp. 368–369.

²⁸ „Înrăbaria Sf. Macarie” cuprinde o descriere detaliată a raiului și iadului, precum și legenda care îl prezintă pe Adam stând la răspântia drumului strămt ce duce spre rai și a celui larg ce merge în direcția opusă. Raiul și Iadul sunt descrise fugăr în această Vedere. Sufletul omului este atras irezistibil spre desfătările sale: „dulceața șă frumuseața raiului, șă mase întinsă...atuncea sufletul, văzând atăta frumuseață a raiului, el zisă cătră îngeari: de aș[i] știut această dulceață, că ce nu m-aș[i] luat demult din lume șă aicea șă mă fiș[i] sălășluit?”. Cf. T. Oprea, *Rai și iad în cultura populară românească: file de apocalips (sec. XVIII - XIX)*, p. 78.

²⁹ Simon MARIAN, *Mitologie românească*, Paideia, București, 2000, pp. 301–304.

Concluzii

Din analiza efectuată asupra reprezentării Raiului în spațiul românesc observăm că există o evoluție asemănătoare cu cea produsă în mediul grec și roman. În illo tempore, Raiul era un loc terestru, cu căi de acces, unde oamenii comunicau cu divinitatea direct, armonia existentă în acest spațiu fiind imitată de aceștia. Treptat însă, odată cu conflictele dintre cei doi demiurghi, Fârtatul și Nefârtatul, dar și al înmulțirii păcatului în lume, accesibilitatea Raiului a devenit din ce în ce mai anevoioasă. În legende populare sunt menționate trei căi de intrare: calea curcubeului, calea laptelui și urcarea arborelui cosmic. Împărțirea cerului în șapte sau nouă cercuri bine delimitate sunt un simbol al drumului lung și anevoios pe care omul îl are de făcut pentru a atinge desăvârșirea. Ele pot fi obstacole sau, poate, ajutoare, pentru atingerea celui de-al nouălea cer care este Raiul. Am observat că acest Rai ceresc e descris în termeni ce amintesc de organizarea unei gospodării țărănești, cu casa în mijloc și livezile pline de pomi și fructe de jur-împrejur.